

MAKTAB PSIXOLOGLARI FAOLIYATI VA ULARNING MAKTABDAGI MAVQEYI

Karimova Ra'no Ravshanovna

*Andijon viloyati Baliqchi tumani 53-umumiy o`rta ta`lim maktabi amaliyotchi
psixologi*

Annotatsiya. *Ushbu maqolada maktab psixologlari faoliyati va uning maktabdagi mavqeyi haqida so`z yuritilgan. Maktab psixologi o`quvchilarga ustoz emas, do`st bo`lishi kerak. O`quvchilar o`z sirlarini psixologga qo`rqmay ayta olishlari, unga ishonishlari lozim.*

**Kalit so`zlar:** *maktab psixologlari, o`quvchi, ta`lim, tarbiya, bilim.*

Ma'lumki, shaxsning sotsializatsiyasi asosan maktab yillariga to'g'ri keladi. Shuning uchun ham maktab oldiga qo'yilgan asosiy vazifalardan biri bolaning kamoloti uchun barcha sharoitlarni yaratish, uning individual va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim va tarbiyaning eng maqbul shakllarini joriy etishdir.

Oxirgi yillarda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ko'rsatmalariga asosan yoshlarning layoqatlarini ilk yoshligidan aniqlash, ular iqtidorini har taraflama o`stirish vazifalari o`quvchiga individual yondashuvning zarurligini, o`qishning differensial bo`lishini talab qilmoqda, shunga yarasha maktab va jamoatchilik oldiga qator muammolarni keltirib chiqarmoqda. Testlar vositasida bilimlarni tekshirish, oliy o`quv yurtlariga va ta'limning barcha tarmoqlariga ham test sinovlari orqali qabulning amalga oshirilishi psixologik xizmatning tezroq yo'lga qo'yilishini talab qilmoqda.

Maktab psixologi – yosh avlodni katta hayotga to'g'ri yo'naltirishda ota-ona va o'qituvchi bilan barobar ahamiyatga ega shaxs. Murakkab davr – o'smirlikka qadam qo'yayotgan bola, shaxs sifatida shakllanayotgan o'smirning o'z olamidagi muammolariga yechim topishi uchun yordam berishda maktab psixologining roli katta.

Bugungi kunda maktablarda psixologning foydasi amalda juda kam. Birinchidan, bu oliy ta'lim tizimida psixolog kadrlarni tayyorlashdagi muammolar bilan bog'liq.

Oliy ta'lim sifatsiz psixologlarni tayyorlayapti, psixologik ta'lim eski manbalarga asoslangan, amaliyot bilan bog'lanmagan. Talaba o'zi mustaqil izlanishga moyil bo'lsagina, nimanidir o'rganib chiqishi mumkin. Hatto o'zimni ham yaxshi malakali kadr deb aytishga xijolat bo'laman.

Ikkinchidan, psixologning maktabdagi mavqeyi achinarli – unga keraksiz shaxs sifatida qaraladi. Jinsiy tarbiya, suitsid, ijtimoiy hayotga moslashuvdagi to'siqlar, kattalar bilan muloqot, kasb tanlashda psixologning o'quvchi hayotidagi roli katta bo'lsa-da, bu amalda ko'rinayotgani yo'q.

Maktabda o'quvchilar bilan ishlash uchun foydalaniladigan testlar zamondan orqada qolgan, deb hisoblayman. Chunki hozirgi o'smirlarning psixologiyasi bu testlar ishlab chiqilgan davrnikidan farqli. Har 20-30-yilda avlod almashadi, bu yangicha qarashlar, yangicha ruh paydo bo'ladi degani. 1996-yildan keyin tug'ilgan avlod – zet

avlod, tabiiyki, o'zidan avvalgi avlodlarga nisbatan boshqacha fikrlaydi, ularda psixika boshqa. Ammo ular bilan ishlashda boshqa avlod vakillari bilan o'tkazilgan tajribalarga asoslangan testlardan foydalanilmoqda. Bu testlar ularning ruhiyatini ochib bera olmaydi, shuning uchun ham qo'llashga yaroqsiz.

Shunday bo'lsa-da, yuqoridan yuborilgani uchun ham shu testlar asosida ishlashga majbur bo'lamiz.

Bitta sinfxonada o'rtacha 30-35 o'quvchi o'tiradi. Savollar soni 50 tagacha boradigan testlar ham bor. Psixolog ularni har bir o'quvchiga ishlatib olgach, bittalab hisoblab chiqishi, tavsiflashi lozim. Bunga juda ko'p vaqt va resurs ketadi. Natijada psixolog nima qiladi? Yoki ishlangan testlarni yolg'ondan «salbiy-ijobiy» qilib belgilaydi, yoki testni o'quvchilarga ko'rsatmasdan, o'zi shunchaki belgilab qo'ya qoladi.

Aslida ilmiy nuqtayi nazardan olganda, psixologiyaning asosiy metodi kuzatish va suhbat hisoblanadi. Bu ikki metod bilan aniqlanmagan jihatlarnigina testdan qo'shimcha metod sifatida foydalangan holda aniqlash mumkin. Shu sababli testlar sonini qisqartirish, depressiya, suitsidga moyillik kabi eng zarurlarini qoldirib, treninglarga ko'proq vaqt ajratish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, psixologiya mashg'ulotlari davomida o'quvchilarni kasbga tayyorlash degan metodika bor. Bu borada testlar Yevropa modelidan ko'chirilgan holda bizga modifikatsiya qilingan, lekin bu modifikatsiya noto'g'ri qilingan. Testlarni ko'rsangiz, bizda uchramaydigan, Yevropadagina bor bo'lgan kasblardan kelib chiqib berilgan savollar bor. O'quvchilar tugul, psixologlarning o'zi ham ularning mohiyatini tushunmaydi.

Psixologik mashg'ulotlarni o'tkazish uchun alohida soat ajratilmagani psixolog-o'quvchi munosabatlarini tashkillashtirish uchun imkon qoldirmaydi.

Deylik, psixolog o'quvchilardan ruhiy holatni aniqlashda test olishi kerak bo'lsa, qaysidir o'qituvchining darsini buzishiga to'g'ri keladi. Ham dars buziladi, ham test o'lda-jo'lda o'tkaziladi. Yoki 20 daqiqaga mo'ljallangan (undan ham yuqorilari bor) testlarni 5 daqiqada nomigagina belgilatib oladi. Bu, albatta, testlarning ishonchligiga, natijaviyligiga ta'sir etadi. Ya'ni o'quvchidagi real ruhiy holatni bilishga to'siq bo'ladi. Alohida soat ajratilmagan bo'lsa, psixolog o'quvchi bilan qaysi paytda shug'ullansin? Olti soat darsdan so'ng ham ruhan, ham jismonan charchagan o'quvchiga psixolog treningi yoqarmidi? Shu nuqtayi nazardan, psixologning o'quvchilar bilan shug'ullanishi uchun dars soatlari jadvalga kiritilishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Umuman olganda, maktablarda psixologning mavqeyini oshirish, uning o'z faoliyatini samarali tashkil qila olishi uchun muhit yaratish masalasi, ayniqsa, e'tibor kamroq bo'lgan tuman hududlarida tubdan qayta ko'rib chiqilishi kerak. Chunki psixolog o'z oldiga qo'yilgan vazifalarni chindan ham uddalay olsa, keyinchalik kattalashib ketishi mumkin bo'lgan ko'plab ijtimoiy muammolarni birinchi bosqichlardayoq profilaktika qilish mumkin bo'ladi.

1. Barotov Sh.R.Ta'limda psixologik xizmat.Oquv qo'llanma .Buxoro 2007
Karimova V. Ijtimoiy psixologiya va ijtimoiy amaliyot. Toshkent.1999y
2. Tadjieva S.X., Sabirova D.G'. "Tanglik vaziyatida qolgan bolaga psixologik yordam ko'rsatish". T.: RBIMM, 2011 y. 142 b
3. Shirin Kamolova, PREEMSTVENNOST FORMIROVANIYA
4. Shirin Kamolova, THE ROLE OF UNIVERSAL AND SCIENTIFIC VALUES IN THE SPIRITUAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS , Jurnal Pedagogiki i psixologii v sovremennom obrazovanii: № 2 (2021): Jurnal pedagogiki i psixologii v sovremennom obrazovanii (oktyabr)
5. Shirin Kamolova, O'QITUVCHI PEDAGOGIK QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI , Jurnal Pedagogiki i psixologii v sovremennom obrazovanii: Tom 2 № 5 (2022): Jurnal pedagogiki i psixologii v sovremennom obrazovanii (yanvar)
6. Shirin Kamolova, ISPOLZOVANIE INTERAKTIVNIX METODOV V OBRAZOVANII YAVLYAETSYA TREBOVANIEM SEGODNYASHNEGO DNYA , Jurnal Pedagogiki i psixologii v sovremennom obrazovanii: № 2 (2021): Jurnal pedagogiki i psixologii v sovremennom obrazovanii (oktyabr)
7. Shirin Kamolova, AVESTODA AXLOQIY IDEAL VA UNING IJTIMOYIY- PSIXOLOGIK KO'RINISHLARI , Jurnal Pedagogiki i psixologii v sovremennom obrazovanii: № 3 (2021): Zamonaviy ta'limda Pedagogika va psixologiya fanlari (Noyabr)